

НОВА ПАРАДИГМА ІСТОРІОПИСАННЯ ІСТОРІЇ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ

Водотика С. Г.

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри історії України та методики викладання
Херсонського державного університету
м. Херсон, Україна

Савенок Л. А.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри природничо-наукової підготовки
Одеського національного політехнічного університету
м. Херсон, Україна

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з науковими проблемами обумовлена тим, що з початку ХХІ століття у вітчизняній історіографії кардинально змінились методологічні основи регіонального історіописання. Йдеться про міждисциплінарність, становлення історичної регіоналістики у взаємодії з історією світових цивілізацій. «І тут, - зазначає академік В. Смолій, - ми стикаємося насамперед з дилемою неспівпадіння календарного й історичного часу, що проявилось в асиметриях у розвитку основного ареалу розселення українського етносу і територій «нового освоєння» [1, с. 8-9]. Ця «асиметрія» у повній мірі стосується історії південної України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій доречно почати з М. Грушевського, який є автором пануючої наразі етнонаціональної парадигми історії України. Останнім часом плідні думки як щодо перегляду цієї схеми вітчизняного історіописання, так і щодо ідей відносно нового концепту висловлювали В. Смолій, О. Прицак, Я. Дашкевич, П. Толочко, В. Верменич і сходознавець О. Галенко, ідеї якого в значній мірі підтримують автори.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми зумовлено невідповідністю специфіки історії Південної України пануючій у вітчизняній історіографії етнонаціональній парадигмі історії України М. Грушевського.

Постановка завдання виходить із нагальної потреби вироблення й утвердження нової часо-просторової схеми історії Південної України. Саме такий підхід дозволить органічно вписати історію регіону в історію України, Європи, всього людства.

Виклад основного матеріалу. Домінуюча концепція гранд-нарративу історії України визначає український етнос основним об'єктом, що має низку суттєвих недоліків [2, с. 9].

Така постановка проблеми зумовлює трактування взаємовідносин українців з іншими народами як суто зовнішніх і переважно негативних. Щодо історії Південної України такий підхід веде до ігнорування специфіки розселення українського народу на своїй етнічній території в часі і просторі, його реальної ролі в певні періоди історії означеного регіону, зокрема в добу середньовіччя і ранній новий час. Слідування етнонаціональній парадигмі логічно приводить до заполітизованих і ненаукових тверджень щодо ототожнення українців з трипільцями, скіфами, галами, антами тощо. Аргументовану критику таких думок подано і в праці одного з авторів «Нарис історії Херсонщини. Давній час» [3]. Між тим, закладений з часів давньогрецької колонізації і скіфського завоювання імпульс освоєння Південної України діяв в Північному Причорномор'ї майже дві тисячі років.

До початку запорозької колонізації Південна Україна на тисячі років потрапила під владу і сферу впливу кочівників, причому останні не мали міської культури, а традиції золотоординського і литовського містобудування пізнього середньовіччя не витримали напору кочівників.

Фактично до об'єкта української історії Південна Україна в координатах етнонаціональної парадигми потрапляє з появою землеробських поселень «слов'янських племен черняхівської культури» чи запорожців. Відповідно неукраїнське населення краю було «загарбниками» чи «завойовниками», а про

Південь України в середньовічну добу згадується в промовистих вже назвою розділах праць на зразок «Русь і Степ». До того ж в домінуючому гранд-нарративі Півдню України відводиться значно коротший час порівняно з іншими регіонами, що об'єктивно веде до ігнорування ролі краю в історії України, до втрати унікальних рис його історії.

Між тим ще М. Грушевський у статті «Степ і море в історії України» закликав для з'ясування історії окремих регіонів дослідити роль «великих колонізаційних хвиль», що проходили Україною і захоплювали «в свою орбіту той чи інший район». Він вважав необхідним прослідкувати «припливи і наскоки середньо азійської степової людності», «обмін культурних впливів Сходу і Заходу на сухопутній степовий дорозі». Для цього слід з'ясувати «життя степової людності у контексті очагів виходу і процесу заселення» [4, с. 111-112]. Наголошуючи, що «Полуднева Україна як цілісність лишається неясною», вчений вважав необхідним вивчати її колонізацію українцями у взаємозв'язку з історією кочівників, слов'ян та впливів середземноморської цивілізації. Зокрема, в культурно-історичному аспекті «ув'язки» історії Південної України з історією України, історії степу і моря М. Грушевський виділяв період «панування кочівницьких орд в Степах», розміщуючи його між періодом античним і козацьким. Щодо завдань національної історіографії вчений наголошував, що дослідження ролі степу в історії Південної України «є довгою і широкою перспективою» [4, с. 115].

Поступово в національному історіописанні формується нова, часо-просторова або територіальна парадигма історії України. Її об'єктом і предметом є історія частини людства на території України. Відповідно українське суспільство є наслідком історії всіх етнічних спільнот, що існували та існують на території України. Критерієм об'єкта історії України виступають вся території України, історичний час та свідомість суспільства.

Агресія Росії проти України чітко довела, що територія має для нації і держави принципове значення. В цьому контексті О. Галенко цілком слушно наголошує, що після поновлення Україною у 1991 р. незалежності змінився об'єкт

історії України, оскільки український народ перетворився на міжнародно визнану націю-державу. Відповідно об'єктом історії України стала історія суверенної держави Україна. Саме в такому концепті територіальної (часо-просторової) парадигми історії України історія Південної України займає своє місце в історії України як регіон зі своїми унікальними історичними особливостями [5, с. 67-68].

Висновки полягають в тому, що етнонаціональна парадигма історії України, де об'єктом є український етнос, з постановням суверенної України виконала свою функцію в поступі українського історіописання. Наразі об'єктом-предметом історії України, як і інших суверенних держав, є минуле людського суспільства на території України. Йдеться про часо-просторову парадигму, яка і раніше в певній мірі була присутня в гранд-нарративах історії України. Така парадигма дозволяє повноцінно досліджувати історію Південної України як частину історії України і всесвітньої історії.

Список використаних джерел

1. Смолій В. А. Передмова до колективної монографії «Схід і Південь України: час, простір, соціум» / В. А. Смолій // Схід і Південь України: час, простір, соціум: У 2 т. – Т. 1. – Колект. моногр. / Від. ред. В. А. Смолій. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2014. – С. 7-12.
2. Верменич Я. В. Південь України: взаємовідносини держав та культур на цивілізаційному пограниччі. Аналітична записка / Я. В. верменич. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2015. – 81 с.
3. Водотика С. Г. Нарис історії Херсонщини. Давній час / С. Г. Водотика. – К.: Видавець О. Філюк, 2016. – 234 с.
4. Грушевський М. Степ і море в історії України / М. Грушевський // Український історик. – 1991. - № 3-4. – С. 110-112; 1992. - № 1-4. – С. 112-115.
5. Галенко О. Південь нагадує, що історію України час переписати / О. Галенко // Схід і Південь України: час, простір, соціум: У 2 т. – Т. 1. – Колект. моногр. / Від. ред. В. А. Смолій. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2014. – С. 54-75. До речі, схожі ідеї висловлювались О.

Галенком і раніше див.: Галенко О. Про концептуальні і практичні підходи до створення наративу історії України в рамках часо-просторової або територіальної парадигми / О. Галенко // Регіональна історія України: Зб. наук. ст. – Вип. 6. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2012. – С. 23-34.

Далі додаємо анотації, якщо вони потрібні. Якщо ні, то можна прибрати.

Анотація: В статті обґрунтовано непридатність старої, етноукраїнської, парадигми для вивчення історії Південної України. Доведено доцільність запровадження нової, часо-просторової (територіальної), схеми дослідження.

Ключові слова: парадигма, історіописання, Південна Україна, часо-просторова схема.

НОВАЯ ПАРАДИГМА ИСТОРИОПИСАНИЯ ИСТОРИИ ЮЖНОЙ УКРАИНЫ

Водотыка С. Г.

доктор исторических наук, профессор,
профессор кафедры истории Украины и методики преподавания
Херсонского государственного университета

г. Херсон, Украина

Савенок Л. А.

кандидат исторических наук, доцент,
доцент кафедры естественно-научной подготовки
Одесского национального политехнического университета

г. Херсон, Украина

Аннотация: В статье обоснована ошибочность старой, етноукраинской парадигмы изучения Южной Украины. Доведена необходимость разработки новой, временно-пространственной (территориальной) схемы исследования.

Ключевые слова: парадигма, историописание, Южная Украина, временно-пространственная схема.

**NEW PARADIGM OF HISTORY WRITING OF THE SOUTHERN
UKRAINE**

Vodotyka S.

Doctor of Historical Sciences, Professor, Dep. of the History of Ukraine and the
Methods of Teaching, Kherson State University
Kherson, Ukraine

Savenok L.

Ph. D. (Historical Sciences), Associate Professor, Dep. of the Natural Science
Training, Odessa National Polytechnic University
Kherson, Ukraine

Abstract: In the article, authors claim that old, ethical-centric paradigm of studying of the Southern Ukraine is not valid anymore. It is also proved that the new paradigm is needed, which would be based on the time-spatial (territorial) scheme.

Keywords: paradigm, history writing, the Southern Ukraine, time-spatial (territorial) scheme